

Müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq

Lirik şair və publisist Konstantin Simonov

Ofelya İsmayılova

AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu. Azərbaycan.
E-mail: ismayilova_ofelya@mail.ru

Annotasiya. Lenin və Dövlət mükafatları laureatı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, görkəmli şair, nasir, dramaturq, publisist və ictimai xadim Konstantin Simonovun (1915-1979) adı Azərbaycan oxucularına yaxşı tanışdır. Müharibənin ilk günündən son gününədək onun iştirakçısı olmuş, sözün əsl mənasında oddan-alovdan çıxmış K.Simonovun cənazəsinin külü də, öz vəsiyyətinə uyğun olaraq, Mogilyov şossesinin 6 kilometrliyində döyüş yerinə səpilmişdir. O, əsərlərində böyük ustalıqla sovet əsgərinin və sərkərdəsinin surətini yaratmış, müharibənin real və unudulmaz səhnələrinin canlı təsvirini vermişdir. Onun müharibə dövrü lirikası xüsusi şöhrət qazanmışdır. “Yadımdamı, Alyoşa, Smolensk yolları sənə yadımdamı”, “Gözlə məni”, “Öldür onu” və s. şeirləri buna bariz nümunə ola bilər.

Açar sözlər: Konstantin Simonov, şair-publisist, şeirlər, tərcümələr

Məqalə tarixəsi: göndərilib – 30.03.2023; qəbul edilib – 14.04.2023

Lyric poet and publicist Konstantin Simonov

Ofelya İsmayılova

Institute of Literature named after Nizami Ganjavi of ANAS. Azerbaijan.
E-mail: ismayilova_ofelya@mail.ru

Abstract. The name of Konstantin Simonov (1915-1979), the winner of the Lenin and State Prizes, Hero of Socialist Labor, an outstanding poet, a prose writer, a publicist and a public figure is well known to readers. Simonov's ashes, who was a war participant from the very first to the last day and literally came out of the fire, according to his will, were scattered on the former battlefield 6 km from the Mogilev highway. In his works, he skillfully created images of the Soviet soldier and general, gave a vivid image of real and unforgettable scenes of the war. His wartime lyrics are especially famous. His poems “Do you remember, Alyosha, the roads of the Smolensk region”, “Wait for me and I will return”, “Kill him” and others can be a vivid example of this.

Keywords: Konstantin Simonov, poet-publicist, poetry, translations

Article history: received – 30.03.2023; accepted – 14.04.2023

Giriş / Introduction

Bildiyimiz kimi, görkəmli rus şairi K.Simonovun Azərbaycan mədəniyyəti qarşısında xidmətləri çox böyükdür. Nizami və Xaqanidən başlayaraq, S.Vurğunadək bir çox klassiklərimizin əsərlərinin, habelə folklor abidələrimizdən müəyyən hissələrin yüksək sənətkarlıqla

tərcümə edilib rus oxucularına çatdırılmasında onun nailiyyətləri əvəzsizdir. Vaxtilə S.Vurğunun “Yadıma düşdü” şeiri necə böyük rezonans doğurmuşdursa da, K.Simonovun “Gözlə məni” şeiri də məhz beləcə şöhrət tapmışdı.

Əsas hissə / Main Part

Böyük Vətən müharibəsinin odlu-alovlu vaxtında yaranan bu şeir çox yığcam formada yazılan, lakin dərin insani hisslər ifadə edən lirik bir mahnıdır. Zahirən çox sadə görünən, əslində isə çox böyük mətləblər, dərin psixoloji əhval-ruhiyyə aşılaman, lakonik formada yazılmış “Gözlə məni” şeiri kamil poeziya nümunəsi kimi tezliklə ürəklərə hakim oldu. Şeirdə lirik qəhrəmanın ovqatı həm də səngərdə döyüşən yüz minlərlə əsgərin arzu, hiss və həyəcanlarını əks etdirir. Şeiri Azərbaycan oxucusuna ilk dəfə şair Ə.Kürçaylı çatdırmışdır:

*Жди меня, и я вернусь,
Только очень жди.
Жди, когда наводят грусть
Желтые дожди,
Жди, когда снега метут,
Жди, когда жара,
Жди, когда других не ждут,
Позабыв вчера.
Жди, когда из дальних мест
Писем не придет,
Жди, когда уж надоест
Всем, кто вместе ждет. [8, с.120]*

Lirik şair, incə, zərif hiss və duyğuları ustalıqla ifadə etməyi bacaran sənətkar kimi K.Simonovla Ə.Kürçaylı yaradıcılığı arasında oxşar cəhətlər çox olduğu üçün Azərbaycan şairi bu şeirin zərif ruhunu, səmimiyyət və kövrəkliyini həssaslıqla duymuş və bizə çatdırmışdır:

*Gözlə məni, gələcəyəm,
Ancaq gözlə sən.
Gözlə, kədər yağan zaman
Qəmli üzündən,
Qar yağanda gözlə məni,*

*Gözlə istidə,
Bəziləri unudaraq
Gözləməsə də.
Gözlə, uzaq yerdən məktub
Gəlməsə sənə,
Bəziləri yorulsa da,
Sən gözlə yenə. [5, s.156]*

Müəllif şeirin həm formasını, həm də məna və mahiyyətini oxucuya düzgün çatdırma bilmişdir. Orijinaldakı dəqiqlik gözlənilmiş, misralar, beytlər bir-birini tamamlamış, artıq söz və kəlmələrə meyil edilməmişdir. Bundan əlavə, tərcümə əslində olduğu qədər ahəngdar, canlı və ehtiraslı çıxmış, şeir Azərbaycan dilində də gözəl şeir kimi alınmışdır. Digər tərəfdən isə, misraların qısa və uzunluğu, qafiyələrin yerli yerində olması və poetik incəliklər orijinala tam uyğundur. Bunu sonrakı parçalarda da müşahidə edirik. Lirik qəhrəman hər şeydən əvvəl sevgilisinə inanır və düşünür ki, heç kim gözləməsə də, sən gözləməyi bacar, məhəbbətə dönük çıxma, çünki qəhrəman bu inamla yaşayır, sevgilisinin məhəbbəti ağır döyüşlərdə odun-alovun içindən onun salamat çıxmasına kömək edir:

*Жди меня, и я вернусь
Всем смертям назло.
Кто не ждал меня, тот пусть
Скажет: – Повезло. –
Не понять не ждавшим им,
Как среди огня
Ожиданием своим
Ты спасла меня. [8, с.121]*

Tərcümədə:

*Gözlə məni, gələcəyəm
Bir aydın səhər,
Baxtı varmış – söyləsin qoy
Gözləməyənlər.
Gözləməyən nə bilir ki,
Odlarda belə
Xilas etdin həyatımı
Gözləməyinlə. [5, s.157]*

Şeirdə bəzi sözlərin və ifadələrin dəqiq olmaması nəzərə çarpır. Məsələn, “всем смертям назло” ifadəsi “bir aydın səhər, hər cür ölümün acığına qayıtmaq” ifadəsilə çevrilmişdir, əlbəttə ki, bu misralara daha uyğun ekvivalent tapılsaydı, daha yaxşı olardı.

“Gözlə məni” şeirinin sonrakı tərcümələri Ayaz Vəfalıya, Xəlil Rzaya, İsa İsmayılzadəyə və Almaz Səmədovaya məxsusdur. Bu tərcümələrin də özünəməxsus üstünlükləri və zəif cəhətləri vardır. Əlbəttə ki, bu işdə ilk tərcümənin az rolu olmayıb. Ayaz Vəfalı tərcümədə forma sərbəstliyini əsas götürmüşsə, X.Rza şeiri məsnəvi (13 hecalı) formasında tərcümə etmişdir:

A.Vəfalı:

*Gözlə məni, gələcəyəm,
Gözlə məni, yar.
Gözlə məni, səpəndə qəm
Narın yağışlar.
Gözlə məni, qışın qarı
Evlər yıxanda,
Gözlə məni, başqaları
Dönük çıxanda. [4]*

X.Rza:

*Gözlə məni, qayıdacağam, gözlə, ey nigər,
Gözlə kədər gətirəndə zərdab yağışlar.
Qızmar gündə, qarlı gündə, dumanda, çəndə,
Gözlə, bezib başqaları gözləməyəndə...
Gözlə məni, qayıdacağam, baxma onlara –
Səbr etməyib, tab etməyib unudanlara...
Mən ölümün acığına dönəcəm, gülüm,
Dözməyənlər qoy dözməsin, döz,
ömrüm-günüm!
Onlar bilməz, neçin odda dönədim külə,
Məni xilas eylədin sən gözləməyinlə.
Nə cür döndüm. Tək ikimiz bilirik bunu –
Heç kəs, heç kəs sən kimi, qolum-qanadım,
Gözləməyi bacarmadı, sənsə bacardın. [3]*

Hər üç tərcümə nümunələrində bədii təsvir vasitələrinin zənginliyi, poetik obrazın bütövlüyü saxlanılsa da, təəssüf ki, qafiyə, vəzn sistemində bir yarımçıqlıq hiss olunur. “Жди, когда наводят грусть желтые дожди” beyti Ə.Kürçaylının tərcüməsində “Gözlə, kədər yağan zaman qəmli üzündən” kimi verilmişdir. Orijinaldakı sərrast və tutumlu fikir vəzni doldurmaq xatirinə (“qəm” və “kədər” sözləri eyni mənəlidir) estetik təsir gücündən düşmüşdür. Digər tərcümələrdə “желтые дожди” ifadəsi “narın yağışlar” (A.Vəfalı), “zərdab yağışlar” (X.Rza) kimi təqdim olunur və uğurlu sayılmır. “Жди, когда снега метут” misrası Ə.Kürçaylıda sadəcə olaraq “qar yağanda gözlə məni” kimi verilmişdirsə, A.Vəfalıda bu misralar:

*Gözlə məni, qışın qarı
Evlər yıxanda*

kimi təhrif olunmuşdur.

İstedadlı şair X.Rzanın tərcüməsində isə artıq sözlər nəzərdən yayınmır. Lakin şair şeirin emosional təsir gücünü artıran bədii təkrir, təzad, təşbeh və bənzətmələrdən səmərəli istifadə etmişdir.

Almaz Səmədovanın tərcüməsinin ən mühüm üstünlüyü bundadır ki, o, tapdanmış yolla getməyərək, həmin şeirin özünəməxsus variantını tapmışdır, tərcüməçi hecanın 7-lik formasına əsaslanmışdır və qeyd etmək olar ki, müqayisədə bu tərcümənin məziyyətləri qüsurlarından daha çoxdur.

“Alyoşa, Smolensk yolları sən yadındamı” şeiri də Azərbaycan dilinə bir neçə dəfə tərcümə olunmuşdur. Osman Sarıvəlli və Xəlil Rzanın tərcümələrinə baxaq. O.Sarıvəlli şeirin ideya və məzmununu dərinədən başa düşmüş və şeirin Azərbaycan dilində də ilhamlı və cazibədar səslənməsinə nail olmuşdur:

*“Мы вас подождем!!” – говорили нам
нажиту.
“Мы вас подождем!” – говорили леса.*

*Ты знаешь, Алёша, ночами мне кажется,
Что следом за мной их идут голоса.*

[8, c.130]

Tərcümədə:

*Göy çəmənlər, meşələr dinləyib insan tək
Deyirdilər: sizləri gözləyirik hər zaman.
Bilirsənmi, Alyoşa, mənə elə gəlir ki,
Təqib edir o səslər bizi yenə arxadan.*
[6, s.156-157]

Amma təəssüf ki, şeirin sonuna yaxın tərcüməçinin pafosu azalır. Məlumdur ki, K.Simonov müharibə illərində rus qadınının rolunu dəfələrlə qələmə almışdır. Ə.Cəmilin tərcüməsində biz bunu görmürük, Xəlil Rzanın çevirməsində isə şeirin sonluğu, həqiqətən də, çox səmimi və inandırıcıdır:

*Rusiya uğrunda ölmək – babalardan vəsiyyət!
Məni rus qadın doğub, bu yerdə qundaqlamış.
Yola salarkən məni döyüslərə rus anam
Qədim rus adət ilə üç dəfə qucaqlamış. [2]*

Bu şeirin doğma dilimizdə səslənməsində R.Rza, T.Eyubov, C.Novruzun da tərcümələrini müvəffəqiyyətli saymaq olar.

K.Simonov “Dostum S.Vurğunun Londonda ziyafətdə nitqi” şeiri ilə Azərbaycan oxucusuna daha da doğmalaşmış. K.Simonov tərəfindən yaradılmış S.Vurğun obrazı böyük maraq kəsb edir. İki görkəmli yazıcının və böyük şəxsiyyətin dostluğu əbədi xatirəyə çevrilmişdir.

T.Eyubovun çevirməsində bu dostluq öz düzgün qiymətini almışdır:

*И вот поднялся сын Баку
Над хрусталем и фраками,
Над синими, во всю щеку,
Подар фамильных знаками,
Над хордами, над гордыми
И Киплингом воспетыми,
В воротнички продетыми
Стареющими мордами,
Над старыми бутылками,
Над красными затылками... [9, с.240]*

Tərcümədə:

*Zalımlıqda saç ağartmış,
Hindistanlı əfsərlərin,
Qırqırmızı peysərlərin,
Kiplinqin vəsf elədiyi,
Hoş nəğmələr söylədiyi
Köhnə-köşkül badələrin,*

*Kaftar əsilzadələrin,
Günü keçmiş sir-sifətin
Üzərində mətin-mətin
Budur qalxır Bakı oğlu
Ürəyi ilhamla dolu... [7, s.28]*

Böyük ustalılıqla və coşqun ehtirasla çevrilmiş bu sətirlər ədəbi tənqiddə də öz qiymətini almışdır. Hörmətli alimimiz akademik Bəkir Nəbiyev tərəfindən deyilmiş sözlər buna nümunə ola bilər. “Tərcüməçi şeirin ruhunu, pafosunu və hissini saxlaya bilmişdir” [1, s.154].

K.Simonovun müharibə dövrü lirikasından “Bəlkə danışasan”, “Dost ölümü” şeirlərində də müharibə mövzusu əsas yer tutur. Şeirləri Azərbaycan dilinə Mustafa İskəndərzadə tərcümə etmişdir.

Ümumiyyətlə, K.Simonov poeziyası bizə Vətəni sevməyi və onu göz bəbəyi kimi qorumağı tövsiyə edir. Və bu görkəmli şairi çevirənlər bizə bu hissələri aşılamışlar.

K.Simonovun müharibə lirikasının ən yaxşı nümunələrindən biri “Açıq məktub” şeiridir. Şeirdə döyüşən əsgərin yüksək mənəvi-əxlaqi siması, onun yüksək ideallar naminə vurduğu ön plana çəkilmişdir. Bu şeiri Azərbaycan dilinə Əli Kərim tərcümə etmişdir. Şair əsərin ideyasını düzgün ifadə etmiş, poetik fikirlərin Azərbaycan dilində qarşılığını tapa bilmişdir. Lakin şeir orijinalda 32 bənddən ibarətdirsə, tərcümədə 27 bənddir. Bu çatışmazlığa baxmayaraq, Ə.Kərim “köksünün altında quş ürəyi” gəzdirən, ərinə xəyanət edən bu qadına qarşı qəzəb və nifrət hissi oyada bilmişdir:

*Я вас обязан известить,
Что не дошло до адресата
Письмо, что в ящик опустить
Не постыдились вы когда-то.*

*Ваш муж не получил письма,
Он не был ранен словом пошлым,
Не вздрогнул, не сошёл с ума,
Не проклял все, что было в прошлом.*

[8, с.87]

Tərcümədə:

*Məcburi deyim ki, siz biləsiniz,
Sizin məktubunuz çatmadı ona,*

*Bilmirəm nə təhər gəldi əliniz
Məktubu saldınız poçt qutusunda.*

*Yaxşı ki, əriniz onu almadı
Sözünüz qəlbinə vurmadı yara.*

*Əsib titrəmədi, dəli olmadı
Dünya bürünmədi qaranlıqlara.
Yaxşı ki, vurmadı sizin o məktub
Güllə yarasına söz yarasını... [6, s.157]*

Nəticə / Conclusion

Azərbaycan xalqının böyük dostu, məşhur söz ustası Konstantin Simonovun yaradıcılığı, zənnimcə, müasir oxucular üçün öz yeni tərcüməçilərini gözləyir. Yazıçının bir çox əsərləri keçmiş Sovet İttifaqı xalqlarının və xarici ölkə xalqlarının dillərinə tərcümə olunmuşdur. Onun ictimai fəaliyyəti də aktiv və çoxşaxəli olmuşdur. Konstantin Simonov “Literaturnaya qaze-

ta”nın redaktoru, “Noviy mir” jurnalının baş redaktoru, Rusiya Yazıçılar İttifaqı Baş katibinin müavini və digər mühüm vəzifələrdə çalışmışdır.

Konstantin Simonovun yaratdığı sənət əsərləri qarşılıqlı zənginləşmə və ədəbi əlaqələrin yaranmasında böyük rol oynamışdır.

Ədəbiyyat / References

1. Nəbiyev, B. Rus şairləri Azərbaycan haqqında. – “Azərbaycan” jurnalı, 1965, №11.
2. Simonov, K. “Alyoşa, Smolensk yolları sənin yadındamı” şeiri. – “Azərbaycan müəllimi” qəzeti, 1960, 18 oktyabr.
3. Simonov, K. “Gözlə məni”. – “Azərbaycan müəllimi” qəzeti, 1975, 28 sentyabr.
4. Simonov, K. “Gözlə məni”. – “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 1975, 9 may.
5. Simonov, K. “Gözlə məni”. Baharın dostları. – Bakı: Azərnəşr, 1961.
6. Simonov, K. Doğma üfüqlər. – Bakı: Azərnəşr, 1972.
7. Simonov, K. Dostlar və düşmənlər. – Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1950.
8. Симонов, К. Стихотворения и поэмы. – Л.: Советский писатель, 1962.
9. Симонов, К. Стихотворения и поэмы. – М., 1950.

Поэт-лирик и публицист Константин Симонов

Офеля Исмаилова

Институт литературы имени Низами Гянджеви НАНА. Азербайджан.

E-mail: ismayilova_ofelya@mail.ru

Резюме. Имя Константина Симонова (1915-1979), лауреата Ленинской и Государственной премий, Героя Социалистического Труда, выдающегося поэта, прозаика, драматурга, публициста и общественного деятеля хорошо известно читателям. Прах тела Симонова, участника войны с первого до последнего дня, буквально вышедшего из огня, согласно его завещанию, был рассеян на бывшем поле боя в 6 км от Могилевского шоссе. В своих произведениях он мастерски создал образы советского солдата и генерала, дал яркое изображение реальных и незабываемых сцен войны. Его лирика военного времени особенно известна. Его стихи «Ты помнишь, Алеша, дороги Смоленщины», «Жди меня и я вернусь», «Убей его» и другие могут быть ярким тому примером.

Ключевые слова: Константин Симонов, поэт-публицист, стихи, переводы